

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 17 september 2008

Utskriftsvänlig pdf-fil

Professor John Bale är en udda fågel i den internationella idrottsvetenskapliga holken. Han föddes i Cardiff, och utbildades vid University of London, varifrån han har en filosofie kandidatexamen i ekonomi och en Master of Philosophy, MPhil, en masterexamen av högsta rang, kanske motsvarande en svensk licentiatexamen. Att bli professor utan att vara disputerad är inte helt unikt, men mycket ovanligt. Han är professor vid Keele University, i Sports Geography, men han är på ständiga utflykter till olika universitet världen över som gästprofessor eller gästforskare, och han har undervisat i de flesta västeuropeiska länder och i Australien, USA och Kanada; han är bland annat sedan en längre knuten till Institut for Idræt vid Aarhus Universitet. Han är därtill en synnerligen produktiv forskare och författare, såväl av monografier som antologier och vetenskapliga artiklar, oftast kring temat idrottens rum och platser. Hans senaste monografi, *Anti-Sport Sentiments in Literature: Batting for the Opposition* (Routledge) avviker väl kanske lite från det temat. Här studerar han sex böcker med idrottsmotiv, och idrottskritiska motiv, av lika många skönlitterära författare från mitten av 1800-talet och framåt, böcker som inte är "idrottslitteratur". Anders Ohlsson, litteraturprofessor i Lund med stort intresse för och kunskap om sport, recenserar kunnigt och i huvudsak berömmande.

Litterära kritiker av idrott

Anders Ohlsson

Litteraturvetenskap, Lunds universitet

John Bale

Anti-Sport Sentiments in Literature: Batting for the Opposition

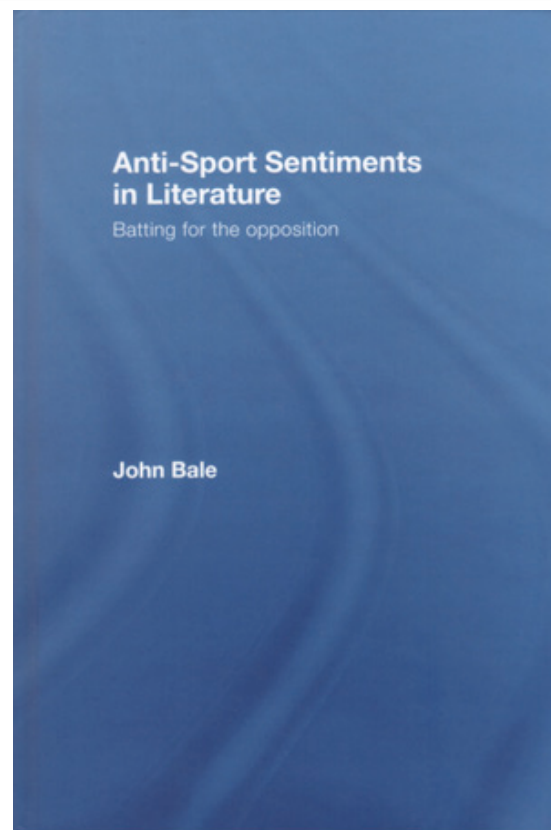
201 sidor, inb., ill.

Abingdon, Oxon: Routledge 2008

ISBN 978-0-415-42265-9

En viktig utgångspunkt för John Bale i hans nya bok *Anti-Sport Sentiments in Literature* är att skönlitteratur (romaner, noveller, dikter) och självbiografier kan vara viktiga kunskapskällor, också för idrottsforskare. Bale som varit professor i "sports geography" och som bland annat, tillsammans med Joe Sang, skrivit den utomordentligt intressanta boken *Kenyan Running. Movement Culture, Geography and Global Change* (1996), där ett stort empiriskt material utnyttjas, menar att gestaltande texter i vissa fall erbjuder djupare förståelse än den analyserande vetenskapliga framställningen eller journalistiken. Djuplodande insikter om sådana centrala aspekter av idrotten som exempelvis smärta och kamratskap kan man, enligt Bale, främst tillägna sig i litterära texter där dessa teman gestaltas existentiellt istället för att analyseras vetenskapligt. Och här är det inte svårt att hålla med. En vetenskaplig artikel om fusk inom idrotten ska vara mycket bra för att överträffa Per Olov Enquists roman *Sekonden* (1971, ny utgåva 1979), om en fuskande släggkastare och hans son i det svenska folkhemmet.

Även om idrottens aktier står högt i dagens samhälle så saknas det ju inte avvikande röster, men Bale vill alltså lyfta

fram kritiken mot olika fenomen eller aspekter av idrotten som den formulerats, inte av sociologer eller filosofer utan av författare. Han arbetar med en generös definition av idrott – eller ”body-cultural practices” – och sysslar ingalunda bara med det som traditionellt brukar beskrivas som ”idrottslitteratur”, det vill säga texter där idrotten och dess miljöer spelar en dominerade roll.

Bale har valt ut sex författare, som alla får var sitt kapitel i boken. Det rör sig om fem briter (Lewis Carroll, Charles Hamilton Sorely, Jerome K. Jerome, John Betjeman, Allan Sillitoe) och en amerikan (Philip Roth), författarnamn som inte alla brukar förekomma i böcker om idrott. Man kan förstås ha kritiska synpunkter på detta urval. Varför inga kvinnor? Varför *en* amerikan? Etcetera. Bales svar skulle förmodligen vara att han inte syftar till representativitet och att det är ett tidsödande arbete att leta fram skildringar av idrott i böcker som *inte* klassats som idrottslitteratur. Urvalet ger honom ändå möjlighet att följa hur kritiken mot idrotten gestaltats litterärt från mitten av 1800-talet, då tävlings- och prestationsinriktningen satte in på allvar, och fram till vår egen tid. För dem som formulerat sig kritiskt om idrotten har utgångspunkterna och den personliga inställningen skiftat. Vissa är genuint idrottsintresserade och mer eller mindre ambivalenta, medan andra är starkt kritiska.

Metodiskt går Bale till verket genom så kallad närläsning av flera texter av de utvalda författarna. Men han nöjer sig inte med det, utan delar generöst med sig av biografiska upplysningar samtidigt som han sätter in textanalyserna i relevanta samhällliga och kroppskulturella kontexter. Resultatet är genomgående högintressant, i några fall direkt lysande. Detta gäller inte minst kapitlet om den unge skotske poeten Charles Hamilton Sorely, född 1895, som efter sin död 1915 blivit känd som en av de så kallade ”war poets”. Sorely mötte idrotten tidigt under sin utbildning, bland annat på en mycket välrenommerad ”public school” (Marlborough College). Där fick han känna på hur det var att ”härda” till man med hjälp av idrott, men också att lära sig spela spelet och respektera dess regler samt att ta en förlust med värdighet. Allt som en förberedelse för det kommande samhällsuppdraget. Den bakomliggande uppfattningen var att kroppslig och andlig eller mental styrka hänger samman. Hos den unge Sorely lyfter Bale fram den i sammanhanget så karakteristiska ambivalensen: han njöt starkt av långa och strapatsrika promenader och löpturer i den orörda naturen, också under svåra yttre förhållanden. Idealt handlade det om en förening av kropp och natur. En sådan upplevelse stegrad till njutning infann sig däremot inte när tävlingsmomentet och kampen blev det överordnade syftet eller när den potentiellt njutningsfulla löpningen användes som straff (”the sweat”). I botten av Sorelys inställning, påpekar Bale, låg en kritik mot den moderna samhället: ”There is something in the wind / That would bid me to remain / Leave behind this land of time and rules / Land of bells and early morning schools”. Modernitetskritiken kan också spåras i den tveksamhet eller aversion mot massan som fick flera intellektuella att ta avstånd från tävlingsidrottens storevenemang, så till exempel Ivar Lo-Johansson i *Jag tvivlar på idrotten* (1931).

Sillitoe-kapitlet uppehåller sig förstås vid dennes *The Loneliness of the Long-Distance Runner* från 1959, som ju också filmades tre år senare med manus av författaren själv. Av de texter Bale studerar är detta den där kritiken mot idrotten formuleras skarpast. Den sjuttonårige arbetargrabben Smith hamnar på ungdomsvårdsskola, där hans talang för löpning ger honom vissa förmåner och förhoppningar om ett annat liv. Löpningen är ett slags momentan frihetsupplevelse. Föreståndaren hoppas att ynglingen genom sina vinster på löparbanan skall sprida glans över den institution som har i uppgift att anpassa honom tillbaka till samhället, men Smith förlorar medvetet loppet där allt står på spel. Om detta skall tolkas som ett nederlag eller som ett utslag av opposition är upp till läsaren. Den som vill kan spåra vad Bale benämner en ”neo-marxistisk” kritik av idrotten hos Sillitoe (inspirerad av Frankfurtskolan med Adorno i spetsen), som går ut på att det är en sysselsättning som deformerar människan genom att kroppen där behandlas som ett slags maskin.

Avslutningskapitlet om Philip Roth är bokens längsta, men inte det bästa. Här finns alltför många och refererande partier, där författarens postmodernt anstrukna och berättartekniskt komplicerade romaner sammanfattas väl utförligt. Bale noterar hur Roth dekonstruerar de två myter om idrott som odlats i det amerikanska samhället. För det första idrottens förbindelse med det pastoral, icke-urbana landskapet. För det andra idrottshjälten. Påpekandet att Roths *The Great American Novel* från 1973, som tematiserar medierepresentationen av idrott, borde ha sin givna plats i diskussionen om idrottens medialisering, är värt att ta på allvar.

När samhällsvetaren Bale rör sig utanför den egna disciplinens gränser har han inte sparat någon möda när det gäller att sätta sig in i sekundärlitteraturen rörande de sex författarskapen, vilken han genomgående låter flyta in i sina egna iakttagelser. Han förankrar också sina synpunkter i relevant litteraturteori (till exempel hos Terry Eagleton och Roland Barthes). Bales bok – och förstås den typ av litteratur han behandlar – är givande inte bara som illustrationer till den vetenskapligt framtagna kunskapen om idrott, utan som kunskapskälla i egen rätt.

 Köp boken från Internetbokhandeln.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Køb bogen fra eLounge.dk

www.idrottsforum.org | Redaktör Kjell E. Eriksson | Ansvarig utgivare Aage Radmann